

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU ESCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe ½ an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.	REDACȚIA: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Stefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu și Dr. Alexandru Rusu.	Redacția și Admi- nistrația: »Cultura Creștină«. Blaj— Balázsfalva.
---	---	--

Un alt congres.

După congresul din Alba-Iulia, unde biserica noastră a știut să-și manifesteze atât de impunător alipirea față de limba și sufletul românesc, ce trebuie să stăpânească într'însa, — prin congresul euharistic, care se va ține la toamnă în Viena, ni-se dă cel mai bun prilej să ne mărturisim, cu aceeaș hotărîre, alipirea nestrămutată și față de credința bisericii romane, în numele căreia se întrunește acel congres internațional.

Mijlocul, prin care se poate înfăptui aceasta mărturisire a credinței, este participarea noastră: ca secție deosebită a bisericii române greco-catolice. La inițiativa P. S. S. Mitropolitului nostru, corpul profesoral a facultății teologice din Blaj s'a și ocupat deja de felul cum ar trebui aranjată aceasta participare, ca ea să poată fi o reprezentare deamănă a bisericii noastre în fața lumii catolice, și cu deosebire în fața Romei, care din pricina neînțelegerilor ivite în jurul episcopiei greco-catolice maghiare, va căută, mai ales acum, să se convingă despre tăria ce două veacuri au putut să împrumute credinței noastre române. Trecând peste necesitatea participării noastre, la numitul congres, care s'a accentuat cu deosebire putere, corpul profesoral amintit a stăruit asupra înjghebării, cât mai în grabă — încă în luna aceasta lunie — a unui comitet, căruia să i-se încredințeze aranjarea lucrului. Comitetul să aibă în frunte pe unul dintre Arhiepiscopii noștri, ca conducător, iar pe ceilalți ca patroni, și să conștie din acei membrii ai singuraticelor dieceze, pe cari Arhiepiscopii îi vor găsi că sunt potriviți să promoveze reușita participării noastre la congres. Acest comitet în prima jumătate a lunii Iulie va stabili apoi programul în amănunte, care până

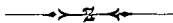
pe la mijlocul lunei trebuie comunicat biuroului central din Viena, iar în cele două luni, ce-l mai despart de zilele congresului, se va îngriji de executarea planului.

La Alba-Iulia am mers, și a trebuit să mergem, ca să dovedim lumii românești, că unirea cu Roma nu împiedecă validitatea intereselor noastre naționale, — la Viena trebuie să mergem, ca să arătăm Romei, că dragostea față de limba și sufletul nostru românesc nu ne știrbește credința catolică. Oricine poate să înțeleagă deci, că participarea noastră demnă la congresul din Viena este cea mai frumoasă completare a mișcării noastre împotriva episcopiei greco-catolice maghiare.

Pe cât de impunător ne-am dovedit românitatea la Alba-Iulia, pe atât de curată trebuie să apară credința noastră catolică în bătaia razelor Soarelui euharistic, care ne va încălzi la cel mai mare congres internațional al omenirii.

Se poate să nu fie așa?!

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Congresul euharistic din Viena.

În zilele de 12—15 Septembrie n. ale anului curent, se va ține la Viena al XXIII-lea congres euharistic internațional. Pregătirile grandioase, ce se fac, înaltul patronaj al Maiestății Sale, și o imensă afluență, care deja de pe acum se anunță, dau acestui congres o importanță nebănuț de mare.

Din punct de vedere dogmatic importanța congresului euharistic este deplin justificată prin adevărul acela nestrămutat, că în sf. Cuminecătură, sub specia pâinii și a vinului se află adevăratul trup și adevăratul sânge al Domnului Hristos, și că prin urmare sf. Cuminecătură sau Euharistie trebuie adorată cu cult de latrice, care se cade numai lui Dumnezeu, fiind sub speciile ei de față trupul și sângele, împreună cu dumnezeirea și omenirea, lui Isus Hristos. Și ce altceva este congresul euharistic, decât o mărturisire și practizare solemnă a acestui adevăr, care îi împrumută o importanță capitală și covârșitoare, în raport cu alte manifestări omenești.

Dar ce lipsă este oare de așa manifestări euharistice colosale? Nu ne putem oare îndestuli cu adorațiunile noastre săvârșite în liniștea bisericilor, în fața tabernaculului, cu reuniunile euharistice și cu activitatea lor?

Intrebarea aceasta nu poate să vină din Apus, ci din Orient. Căci Apusul de mult a înțeles, ce comoară neprețuită păstrează chivotul sfântului altar; Apusul de mult a recunoscut în sf. Euharistie pe Isus Hristos, amăsurat cuvintelor: „Iată eu cu voi sum în toate zilele, până la sfârșitul veacului.“ Biserica apuseană, mireasa lui Hristos, de mult și-a recunoscut în sf. Euharistie pe mirele ei, și inima ei arde în focul iubirii învăpăiate față de Isusul euharistic, căruia dorește a-i manifesta aceasta iubire nu numai în liniștea sanctualelor, ci și afară în larma asurzitoare a frământărilor lumești, unde oamenii și-au uitat de Dumnezeu, și aleargă după lucruri deșarte, și unde atât de tare se simțeste lipsa aceluia isvor de întărire sufletească, de mângăere în năcazuri și de însuflețire nouă, care este preasfânta Euharistie.

În Orient însă lucrul stă altcum. Deși punctul de vedere dogmatic oriental justifică și el deplin un congres euharistic, fiind același ca și în Apus, totuși un congres euharistic în Orient nici pe departe nu ar putea adună atâta putere de om, spre adorație solemnă, ca și în Apus. Cauza este somnul lertargic al cultului euharistic în Orient.

Măreață tradiție euharistică ne-a lăsat nouă înfloritoarea biserică, orientală din celea dintâiu veacuri creștine. Aprinsa iubire euharistică a unui sf. Ioan Gură-de-aur, care pentru aceasta iubire a și fost numit de cătră Leon al XIII-lea Doctor euharisticus, este nu se poate mai înălțătoare. Dar tăindu-se creanga aceasta înfloritoare dela trunchiul cel verde al Romei, frumoasa tradiție a încremenit în formele rituale ale Răsăritului, pe cari, durere, atât de puține suflete știu a le pricepe, așa încât ce e drept reverință rituală cătră sf. Euharistie putem să mai aflăm uneori în biserica orientală, dar iubire nu! De aceea am zis, că numai un glas din Orient poate să întrebe, că oare ce lipsă este de un congres euharistic.

Dar, de acolo, că Cultul euharistic în Orient tânjește, nu urmează să tânjească și în biserica noastră răsăriteană, unită cu Roma! Ba dimpotrivă! Noi, răsăritenii uniți cu Roma suntem cei mai chemați a lua din nou în mână firul întrerupt al înfloritoarei tradiții euharistice alui Ioan Gurădeaur, îmbrățișând și noi, cu tot focul inimii, toate mișcărilor, prin cari se manifestează iubire și adorare, față de sf. Euharistie.

De aceea, fiind vorba de congresul euharistic dela Viena, noi românii uniți cu Roma nu putem stă departe, ca simpli privitori ai unui spectacol, — precum fac ceice *nu cred* ade-

vărul euharistic, ci cu dor trebuie să ne alăturăm și noi la ceața închinătorilor, cu dorul unei reînvieri sufletești, cu dorul trezirei unei calde vieți religioase între români prin cultul euharistic. Cu dor trebuie să mergem, ca să satisfacem, baremi încâtva, Împăratului altarelor noastre pentru aceea ignorare, de care are parte în multe dintre bisericile noastre — și ca să-i promitem solemn, că lucrurile se vor schimba și că îl vom cinși, ca pe un adevărat Dumnezeu vom îngriji sălașul, în care petrece, și-i vom împodobi altarul cu flori, — și nu vom lăsa să se stângă nici când candela lui: simbolul iubirii noastre euharistice pururea arzătoare.

Dar la congresul euharistic din Viena *suntem datori* a ne prezenta și din alte motive. Congresul e contemplat și ca o înfrățire a tuturor popoarelor din monarhia Austro-ungară sub egida Împăratului euharistic a lui Isus Hristos. Supremul patron al acestui congres, cârmuitorul monarhiei, Francisc Iosif I. va avea deosebita bucurie, să vadă trecând în șireag pe sub ochii săi toate neamurile pe cari le stăpânește, și a căror soarte El este pus s'o cârmuească. Vor fi la congres *în portul lor național* locuitorii din regiunile Alpilor, cei din Austria-de-jos și de-sus, cei din Salzburg și Steiermark. Vor fi acolo Tirolezii, multe sute de inși, în portul lor împetritat, și foarte mulți dintre Boemi. Vor merge Polonii din Galiția și Rutenii din Galiția și Bucovina. Nu vor lipsi Ungurii, cercând să producă impresie și acolo prin splendoarea portului lor de nobili și magnați. Vre-o 4000 de Croați în portul lor, și un mare număr de Slovaci, vor fi și ei acolo.

Oare numai Români să lipsească din șirul acestor neamuri? Oare numai noi să rămânem afară din o astfel de manifestare etnică a popoarelor monarhiei? Ori nu avem noi Români gr.-cat. aceeaș credință cu cei dela congres? Și nu avem noi oare ca popor un trecut cu mult mai vechiu pe aceste plaiuri decât alții și deci și un drept cu mult mai tare, de a ne înfățișa lumii ca popor de vieată în monarhie? Ori nu avem noi port național destul de frumos, ca să ne putem prezenta cu el în fața Curții domnitoare și a lumii întregi? — Ce va zice lumea cultă, când va afla, că sunt în Monarhie 1 milion și jumătate români greco-catolici, cari fiind aproape de Balcani și Tarigrad, n'au avut nici atâta simț față de marile porniri și curente apusene, și nici atâta ambiție de sine, ca să-și trimită câțiva reprezentanți, câțiva fii îmbrăcați în portul lor național acolo, unde toate

celealalte neamuri vor fi de față?! Ce vor zice frații Francezi, Italieni și Spanioli, — cari în număr mare vor participa la congres, — când cu mare dor ne vor căuta și pe noi, frații lor de sânge, printre popoarele monarhiei, și nu ne vor putea afla?!

Trebuie să se organizeze o participare cât mai număr-oasă, în port național, a Românilor la acel congres mondial. Noi Românii uniți cu Roma, pentru neglijința trecutului, datori suntem mai mult decât alții, să dăm Împăratului euharistic tributul nostru de iubire și adorare; și suntem datori viitorului nostru că popor de civilizație în Orientul Europei, să nu în-trelăsăm să treacă un astfel de prilej, fără să ne manifestăm și noi cu individualitatea noastră etnică, ca un popor conștiu de sine, de credința lui religioasă și de puterea lui de viață.

ALEXANDRU POP.

Lupta noastră împotriva pocăiților.

I.

Lățindu-se din ce în ce tot mai mult secta pocăiților la noi și având a ne gândi serios la luptă împotriva ei, nu va fi fără interes a scrie ceva în materia aceasta, atrăgând atențiunea preoțimii noastre asupra unor puncte mai însemnate ale programului de luptă.

Înainte de toate: *ce înțelegem sub numirea de pocăiți?* Am putea răspunde în general: toate tendințele protestantice la noi, după ce de fapt puțin se deosebesc de celelalte secte protestantice, cari la noi har Domnului lipseau încă; în specie înțelegem sub pocăiți pe acei eretici, cari sub numele acesta și sub numele de *anabapțiști* (pentru că botează din nou), *adventiști* (pentru că vestesc apropierea sfârșitului și venirea împărăției cerești), *sabatiști* (pentru că, pe lângă celelalte rătăcirii, mai resping și ținerea Duminecii, sărbătorind Sâmbăta), ba, mi-se pare, în America și sub numele de *reformați* (conchid din titlul unei cărți „Reformatorul American,” care nu de mult am văzut-o la un domn, tot mai mult se răspândesc între poporul nostru. Sub aceste diferite numiri (nesocotind între ei și pe *nazareni*), îi aflăm în toate locurile locuite de Români: în Ardeal, în Bănat, în România, în America; atât între poporul gr.-or., cât și între

cel gr.-cat. Ca sectă cu caracter extrem protestantic, toto coelo se deosebește de doctrina și așezămintele bisericilor noastre strămoșești, pe cari tinde cu totul a le nimici, a le șterge și urma, dacă poate, a înstrăina poporul nostru de ele; prin aceasta se deosebește d. ex. de „societatea universală a creștinismului practic“ (élő kereszténység világszövetsége), răspândită între intelectuali — chiar și de ai noștri —, care în cadrele bisericilor existente caută să planteze în suflete principiile unui creștinism subiectiv, adogmatic. Din acest caracter, al pocăitismului, cu totul opus bisericilor noastre, putem cumpăni imenzitatea primejdiei, care subsapă, întru cât poate, chiar temelgia bisericii noastre românești. Istoria se repetază: ceea ce n'au putut face, în veacul al XVII-lea, principii calvini din Ardeal, să facă din biserica românească, biserică protestantă, o încearcă acum agenții unei secte, precum vom vedea mai la vale, tot la inițiativă străină.

Cum zisei mai la deal, pocăiții sunt o sectă *protestantă*. Doctrina lor, putem zice, e aceeaș cu a Calvinilor, afară de aceea, că ei mai și botează din nou pe credincioșii lor. Neagă existența Bisericii văzute, ierarhia, cele șapte taine (afară de botez și Cuminecătură, pe cari le propun în mod greșit), sfânta jertfă a Liturgiei, ceremoniile bisericesti, cultul Maicii Domnului, al sfinților și icoanelor, postul, sărbătorile noastre. Unii neagă și îndreptățirea ținerii Duminecii și sărbătoresc Sâmbăta. *Învață lăpădarea de păcate și urmarea unei vieți „sfinte“, curate.* Acesta e caracterul principal al sectei, prin urmare, ca o notă distinctivă putem zice, că e sectă pietistică. Ceea ce bine să ne însemnăm.

Răspândirea sectei se întâmplă prin propagandă. Mai apt teren de atare propagandă ofer orașele și coloniile industriale, unde se află popor de tot felul și comunele, unde e mai neglijată creșterea religioasă a poporului! Cum se întâmplă propaganda? Vine în cutare comună unul dintre „apostoli“, caută dintre creștinii noștri pe cei mai buni, găsește prilej de a conveni cu ei. Pocăitul se acăță de om pe drum, în tren, prin târg, unde poate :). Incepe pocăitul cu una sau alta din rânduielile și praxa bisericii noastre și apoi spune: ce credeți, în aceasta (adecă în Biserică) este mântuire? Se provoacă la pă-

¹⁾ Astfel s'au acățat odată de peregrinii mei, în tren, mergând către Prislop.

catele, ce bântuiesc între creștini, la observantismul religios gol, la ceremonii, la slujbe, la prescuri, la închinări, la procesiuni, la tot, ce e extern în Biserica noastră și arată, că pe lângă toată folosirea acelor, resp. participarea la ele, oamenii sunt răi, suduie, fură, se bat șcl. Dovedește, că nu în acestea stă credința adevărată, ci în vieța sufletească, în renaștere prin har, în adevărata urmare a lui Hristos. Ceeace, zice el, nu se află în Biserică, nu se dă prin preoții voștri.

Deșteptând astfel interesul ascultătorilor și combatând cu scurte observări obiecțiunile credincioșilor, cari apără biserica noastră, — scoate din traistă o carte, Testamentul Nou, și începe a scoate de acolo citate, cari de cari mai sunătoare, pentru convertirea intenționată de el, a oamenilor, cari stau numai mirați și gânditori. La despărțire le dă și alte cărțicele, să le cetească și să mediteze asupra celor cetite.

Dupăce a făcut creștinul cunoștință cu pocăiții, și meditănd asupra celor auzite, merge odată și în adunarea lor. Acolo aude iarăș propovădania lor, face cunoștință cu toți, vede acolo și observă de aci în colo aceea netăgăduită solidaritate și frățietate între ei, care există la început mai ales; gândește: bună lege e aceasta! Dacă nu e cine să-l tragă înapoi, se împrietinește tot mai tare cu ea, se înstrăinează tot mai mult de biserica noastră, pe care o privește acum într-o toată după vederile noi câștigate: în sfârșit creștinul nostru simte și el o hotărîre firmă de a se „pocăi“, de a se lăpădă de calea păcatului, urmând calea credinții: dorește bucuria botezului(!).

Pușini se gândesc să îplinească și formalitatea trecerii după legea civilă; în acest caz, de vreme ce la noi nu este altă comunitate pocăită recunoscută de lege, decât numai cea din Budapesta, se fac aconfesionali. Ca orice eretic, pocăitul întărit în credința lui e încăpăținat, nu se lasă convins, înzadar discuți cu el. Pentru argumente științifice e străin, dacă e batjocorit, mărturisește a-și afla bucurie în aceea¹⁾. Pocăiții sunt

¹⁾ Pentru felul curios, cum caută să atragă atențiunea asupra sa atarieretici, e interesantă următoarea întâmplare, ce se povestește despre Nazareni la *Dimitrievici—Bălan, Nazarenismul*, p. 111. „În Deliblata d. e. în chipul următor au aruncat lațul: înainte cu trei ani, chiar când starea bisericii de acolo în urma intrigilor neprecaute ale președintelui a avut un aspect foarte trist, au venit ei pe la sf. Maria-mare cu trăsuri lungi, pline de peeni și încep pe uliși să târguie. Dară s'a întâmplat, că un tânăr oarecare a furat un pepene sau lebeniță „măi prietine, iată, că ți-au furat o lebeniță“, a strigat un țigan dela capătul satului. Dar nazareanul spre

niște oameni foarte subiectivi, exaltați, unii chiar în stare sufletească anormală¹⁾.

Succesele propagandei pocăiților sunt a se atribui încâtva și *literaturii religioase*, de care dispun, deja și în limba română. E într'adevăr puțin măgulitor pentru noi, că, afară de monstruositățile din târguri, avem o literatură religioasă mai slabă, ca pocăiții. Ei se știu folosi de puterea cărții și a tiparului. Înainte de toate pun în mâinile oamenilor sf. Scriptură. Din aceasta au diferite ediții, toate ale Societății britanice, unele mici, numai Test. Nou și Psalmii (!), altele mari, Biblia completă. Bibliile lor sunt cu textul pur, numai titlurile sunt adăugate de editori la text. Afară de Biblie au o mulțime de cărți religioase edate de Societatea internațională de tractate²⁾ din Hamburg. Această societate e reprezentată în toate orașele mari de pe rotogolul pământului și lucrează cu capital colosal, edând broșuri și reviste în toate limbile. Românește au apărut mai multe. Unele sunt de cuprins religios general și nevinovate, cum e „Calea către Hristos“; altele se ocupă de apropiatul sfârșit al lumii, ca „Arătarea glorioasă a lui Hristos“, „Fericita nădejde a creștinului“ și „S'a apropiat sfârșitul?“. Acestea sunt deja tendențioase: tind să silească pe oameni să se facă pocăiți, cu grabă, căci venirea a doua a lui Hristos s'a apropiat! Iacă semnele prescrise de profeți și Mântuitorul (Daniel 2, 31—44. Ioel 2, 10—11. Mat. 24, 29—34. Mc. 13, 24—30. Lc. 21, 25—32. Apoc. 6, 12—17): întunecimea zilei 19 Maiu 1780; ploaia de stele din noaptea 12—13 Noemvrie 1833; spiritismul modern; tempestățile și uraganele mărilor (durere, de acelea avem parte și pe uscat!); focurile din păduri, furtunile; decadența și stricăciunea de azi a omenirii; relațiunile sociale încordate, spiritul războinic și înspăimântătoarele pregătiri;

cea mai mare mirare a celor de față încă și mai smerit își face fața sa cea tâmpită și zice încet: „vede Dumnezeu!“ Se înțelege, că sătenii după aceea până la cea din urmă lebea au pus la probă răbdarea și „smerenia“ nazarenilor și ei într'adevăr au făcut slab târg, însă chiar prin aceasta au deschis calea unui proroc, care deja la o săptămână a venit în sat și cu ușurință a infectat câteva familii române.“

¹⁾ Am în parohie un creștin, — încă n'a trecut formal la pocăiți, — a cărui muiere se plânge, că bărbatul ei are vedenii, vorbește cu Dumnezeu. Ca semn al credinței lui a tot cerut, ca pruncul, ce i-se va naște, să aibă un semn; s'a și născut pruncul cu un semn, pe care medicii nu l-au putut vindeca, ci a murit în urma lui.

²⁾ „Tractat“ înseamnă la protestanți broșură de cuprins religios.

decadența religioasă a popoarelor creștine... (a se vedea broșura „S'a apropiat sfârșitul?“¹⁾).

Precum vedem, aici avem deja de lucru cu o evoluție *chiliastă* a pocăitismului. Alte broșuri, edate de „Societatea de tractate“, sunt scrise împotriva cultului Duminecii („O cercetare a celor șapte motive de a țineă Dumineca,“ „Ce zi observați? pentruce?“), deci promovează *sabatismul*. Mai observ, că aceea societate tipărește cartoline cu citate din biblie, cum sunt chipurile noastre sfinte, table de acățat pe părete, tot cu sentințe din Scriptură; în sfârșit edă „Semnele timpului,“ revistă lunară, ce apare în București pe seama Românilor, în al cărei comitet de redacție se află și un sublocotenent Ștefan Dumitrescu. (Aviz autorităților militare din țară!).

Toate editurile societății internaționale le întrece în simplitate și obrăznicie cartea „*Evanghelia și focul*,“ scoasă la noi în com. Aradului (Aciuța), de un fost dascăl gr.-or., azi predicator pocăit, o carte, despre care se poate zice, ce a zis Paulsen despre „Misteriile Universului“ a lui Häckel, că „cu obrazul aprins de rușine am cetit cartea aceasta,“ și despre care se adeverește sentința aplicată oarecândva pe nedreptul croniceii lui Șincai: opus igni, autor patibulo dignus! O polemie ar fi aceasta cu creștinii de legea noastră, dar e redactată fără orice sistem, fără nex logic, fără orice cunoștință a Istoriei biblice sau a sfintei Scripturi, din care sunt grămădite citatele în fiecare șir al cărții. În ea se atacă toate rânduielele bisericii noastre, tot, ce se află în T. V. și în Apocalips împotriva preoților jidovești, a păcătoșilor, tot, ce a spus Domnul Hristos împotriva Fariseilor și cărturarilor, se aplică împotriva noastră. Citatele din sf. Scriptură, cu cari impune, sunt în mare parte false, aplicarea lor e ridiculă (de ex. unde autorul la anul nașterii sale și sub chipul său citează locuri din sf. Scriptură). E o carte aceasta, de care, după vrednicia ei, nici n'ar trebui se amintim, dacă nu am ști, că aceasta are mai mare efect asupra rătăciților.

¹⁾ „Totmai timpul sfârșitului arată o miraculoasă sporire a cutremurelor de pământ. Dela 96—1850, sunt cunoscute 204 cutremure, adecă unul la 8 ani; dela 1850—1865 deja 15, dela 1865—1868 iarăș 15: numai în Ianuarie 1869 au avut loc 11; în 1885 profesorul Fuchs numără 97, în 1886: 104“ („Arătarea glorioasă a lui Hristos“, p. 21). Vedeți, cu ce argumente tind să seducă poporul neștiutor? Ce răspundem la acestea? Cutremururile dintre anii 96—1850 abia a zecea parte vor fi rămas în scris, numai dela 1885 avem prima stațiune seismografică, prin care se observă și cele mai mici cutremure.

II.

Dată fiind existența și lățirea sectei pocăiților, ce să zicem despre ea? Să recunoaștem primejdia ori să o bagatelizăm? Să ne tocim armele de luptă, ori să zicem cu rabinul Gammaliel: dacă e dela oameni voința aceasta ori lucrul, se va desființa; dacă e dela Dumnezeu, nu o veți putea desființa (Fapte 5, 38—9)? Per absolutum s'ar putea zice așa; adecă nefiind aceasta dela Dumnezeu, am putea-o lăsa, căci la capetul lumii și așa toți se vor întoarce. Gândindu-ne însă la porunca, ce o avem pentru păzirea oilor, la răspunderea noastră pentru fiecare suflet, la viitorul bisericii noastre, al cărei fundament avem să-l întărim, nu să lăsăm a se subsăpa: altele ne sunt datorințele față de primejdia, de care vorbim.

Trebuie să începem o luptă, o luptă vrednică! Căci să ne gândim numai, ce va fi atunci, când peste 40—50 ani în ținuturi întregi bisericile noastre vor rămâne goale, poporul ori de loc nu se va mai închină lui Dumnezeu, ori nu se va închină ca strămoșii lui. Ce va fi de parohiile și preoții noștri, unde se vor lăși pocăiții? —

Cum se fie lupta aceasta? Este luptă directă și luptă indirectă. Lupta indirectă e aceea, când la noi acasă merg toate bine, când ne împlinim datorințele de preoți, când poporul își cunoaște în mod rațional credința și o practică. Deci a avut tot dreptul redacțiunea revistei „Cultura Creștină,” când provocată de P. S. Sa Episcopul Hossu să discute modalitățile de luptă împotriva pocăiților, a răspuns: „ni-se pare, că nu greșim, când emitem părerea, că orice măsuri s'ar lua în acest scop și ori cât de potrivite s'ar pareă acelea în ordinea ontologică, — realitatea, scopul nu se va ajunge numai atunci, când preoțimea noastră va fi mai adânc străbătută de adevărata sa chemare...” Ușor a dorit aceasta, dar să se întâmple numai, să denumească acum pe unul dintru profesorii seminarului teologic dela Blaj episcop la Lugoj, de loc s'ar convinge oricare, ce greu e a produce înflorirea generală a stărilor noastre bisericesti, a face din preoți răi, preoți buni, și că până la înflorirea pe toată linia se impun mijloacele speciale¹⁾ în toate cauzele. Deci și în contra pocăiților, neputând

¹⁾ Noi am indicat și astfel de mijloace, fără ca, bine înțeles, să fi putut intra în amănunte. N. R.

suplini neglijințele trecutului, trebuie să ne gândim mult la mijloacele directe de luptă.

Negreșit, cel dintâiu lucru e, în particular, că dacă într'o comună se ivește secta, preotul să se nizească a fi la culmea chemării și, dacă nu e capabil dela sine de aceasta, să se îngrijească Veneratul Ordinariat de preot harnic la postul periclitat.

Ce va face dară preotul, în a cărui parohie mai întâiu se ivesc pocăiții?

Va cercă mai întâiu să lumineze credincioșii, că e vorba de o sectă, cu toate caracteristicile unei secte. O sectă, cum multe s'au perondat dela Hristos și Apostoli încoace și nu aceasta va fi cea din urmă; unele au ajuns la absurdități și degenerări colosale. Va îndemna preotul pe oameni să se păzească de ea și nu cumva să-și lase biserica și credința lor adevărată, moștenită dela Hristos. Cu blândețe și cu bunăvoință va cercă preotul să convingă pe fiecare dintre rătăciți, nu cu asprime și mânie. Foarte rău face acela, care cu apucături dujmănoase, cu vexări, șicanări, luptă împotriva rătăciților. Tocmai așa de greșit îmi pare și metoda de a tot cuvântă împotriva unei religii noi pe motivul „legii strămoșești,” fără orice altă motivare rațională, de cari atâtea ne ofer științele teologice. Ascultați d. ex. pentruce trebuie observată legea strămoșească? „Priviți în jur de voi și veți află, că toate viețuitoarele neînsuflețite se află bine în legea dictată lor de Dumnezeu!... Floricelele, cari împodobesc câmpii și plaiurile, nu sunt ele mulțumite cu legea dată lor de Dumnezeu?... Când ați putut măcar și numai gândi, ca de pildă floarea roșetică a mălului să-și fie urât coloarea ei și să dorească a se preface în floare albă de cireș?... Trecutu-v'a cândva prin minte gândul, ca de pildă spicul curat de grâu să râvnească a se îmbracă în forma paiului de cucuruz?!... Tot asemenea se țin strâns de legea dată lor și dobitoacele, ba chiar și elementele naturii, cum sunt: vântul, ploaia, căldura, zăpada... *Numai tu omule!...*” etc. (Predică, ținută în Ghelar de G. Raiu. *Telegr. Rom.* Nr. 103—1911 p. 441). Așa-i, că e clasic!? Numai cât pe lângă aceea, că lipsește tertium comparationis, deci nu că schiopătă, ca orice asemănare, dar nici nu este asemănare, mai e și năcazul, că pe lângă atare argumentație nici strămoșii noștri păgâni n'ar fi avut voie să se facă creștini!...

După aceea preotul, adunând pe cât se poate, întreg poporul la biserică, la școală ori la alt loc potrivit, va ține o

serie de predici sau conferințe, prin cari va combate pe pocăiți, explicând toată învățătura bisericii noastre, punând mare pond pe tâlcuirea riturilor, ceremoniilor, observațiilor noastre religioase, cum sunt sărbătorile, posturile, slujbele, administrarea sacramentelor și sacramentalelor. Explicarea acestor din urmă e de mare interes pentru popor, căci numai din neprițeperea lor poate fi sedus de pocăiți. Predicile și conferințele amintite le poate face fiecare preot cu cartea de dogmatică și liturgică în mână¹⁾.

Preotul are să se îngrijească, paralel cu instrucția orală, și de *lectura religioasă*. Ar trebui să avem broșuri religioase, o revistă de pietate pentru popor, cum atâtea sunt la străini. Ce durere, că noi tot numai lamentăm, de făcut nu facem nimic! Proiectata reuniune „sf. Unire“ se vede a fi murit înainte de naștere, din ziarul cotidian „Unirea“ nu se alege nimic, avem o eminentă foaie creștină populară, pe care o laudă mici și mari, dar o sprijinesc rari! Ce va fi de noi?²⁾. Nu trebuie nici o episcopie maghiară, ca pe lângă atare purtare să ne nimicim în decursul vremilor.

În tot răul este și ceva bine. Dupăce pocăiții sunt o sectă pietistică, care nu s'a născut, decât numai din râvna unei practizări mai intensive a religiei (dovadă, că între reformări se răspândesc mai mult, de cari nu se deosebesc decât numai la botez), acolo, unde se răspândesc pocăiții, e cel mai apt teren pentru formarea de *reuniuni pie!* Căci sunt mulți creștini, cari dovedindu-le întemeierea bisericii și celealalte, zic: noi vrem să rămânem *și fii ai bisericii, și să ne și facem pocăiți!* Ce vreau acestia să zică? Că numai în partea-i ascetică primesc pocăitismul, în cea eretică nu. Acestora trebuie dat teren să se manifesteze și în biserica noastră. Pentru acestia sunt a se înființa: reuniunea antialcoolică, reuniunea femeilor pie, reuniunea Mariană și altele, pentru a da prilej oamenilor să se aleagă dintre celealalte, pentru practizarea diferitelor virtuți, pentru conveniri religioase. Membrii reuniunilor se obligă la

¹⁾ O atare încercare sunt și predicile împotriva sectei pocăiților, cari actualmintre se publică în »*Păstorul Sufltesc*« din Șimleu, și despre cari, dupăce unii mi-s'au adresat în cauza lor, prin aceasta comunic, că vor apărea și în broșură separată, broșură, care acum e sub pressă și va apărea în decursul lunei Iulie. Ceeace altfel se va notifica prin inserțiuni.

²⁾ Rău de tot nu va fi! În vremea din urmă, pe cât vedem noi, s'a pornit o mișcare, care ne îndreptățește la cele mai bune nădejdi. N. R.

diferite lucruri, prin cari pot ajunge la cel mai frumos grad de perfecțiune creștinească.

E de mare însemnătate participarea poporului *în mod activ* la cultul divin. Idealul cultului creștin nu e: a avea cântăreți singuratici, cari să cânte cât mai admirabil în biserică, ca ascultătorii să se delecteze, ca în operă (durere, acolo suntem, că în bisericile orașelor numai pentru aceea mai merg oamenii la biserică, atât la apuseni, cât și la orientali), ci arta manifestată prin unirea și înălțarea sufletelor, când din toate piepturile răsună lauda lui Dumnezeu! Nu strana ori corul (ceva cu totul nou), are să răspundă și să cânte în biserică, ci poporul. Conceptul „strană” s'a născut la mănăstiri, unde „poporul” îl formau călugării așezați în străni. Poporul a cântat în Sinagogă, în biserica creștină veche, poporul cântă la eretici, la romano-catolici, numai la noi ascultă cu evlavie „troparele somnoroase.” Nu i-ar fi însă somnoroase, dacă însuși le-ar înțelege și le-ar cânta!

Dacă cu nimic nu s'ar alege pruncii după frecventarea școlilor noastre, cunoștința cântărilor bisericesti ar trebui să și-o câștige. La școlile străine învățarea cântărilor bisericesti ar trebui să fie o parte a instrucției catehetice. Sf. Liturghie ar trebui să o cunoască pruncii pe deplin, troparele sărbătorilor și glasurilor asemenea. Vedem însă, că nici la școlile noastre populare nu se învață acestea. Prea mulți învățători nici nu sunt cântăreți; între ei e acuma tendința de a separa, și unde mai sunt împreunate, postul învățătoresc de cel cantoral. Pe instrucția clericilor din diferite seminare în cantul bisericesc nu se pune nici un pond! Insuș Planul de învățământ și Indreptarul practic edat în 1910 pentru școlile noastre populare nu dispune în mod îndestulitor cu privire la cantul bisericesc și la liturgică.

Deci preotul să se nizească la creșterea generației viitoare, ca să avem odată popor, care să cunoască bine cultul nostru divin și să aziste bucuros la acela; să vină vremea, când întreaga adunare a credincioșilor va cânta frumoasele noastre cântări în biserică. Spre acest scop trebuie să provăzuți pruncii dela întrarea lor în școală cu cărți de rugăciuni corăspunzătoare¹⁾, iar cei mai mari și adulții cu Ohtoicuri și Pente-

¹⁾ O cârtică de rugăciune pentru pruncii școlari, compusă după vederile exprimate aici, acum se dă la tipar de subscrisul.

costare mici. Preotul să pună deosebit pond pe liturgică, să-și ducă, în legătură cu catehizația, pruncii toți la biserică și acolo să le explice toate.

Prin aceasta iarăș am ajuns la un mijloc direct și general: catehizația!')...

Inceperea luptei împotriva pocăiților în parohie se poate face eventual prin niște misiuni populare bune, la cari să se pună temei și reuniunilor pie.

Încă o întrebare: *să meargă preotul între pocăiți?* Înțeleg la adunările lor, unde predică ei poporului și tâlcuesc Scriptura. Chestia e foarte gingașă, pretinde multă chibzuală. Dacă e poftit de parohieni, dacă e asigurat, că merge acolo cu păstrarea autorității sale, numai pentru a combate pe apostolii răătăciți acolo la ei acasă, atunci să meargă și să discute cu ei (se înțelege, bine înarmat!). Să aibă bună grijă preotul, să nu deie mai puțină atențiune dogmaticiei decât moralei, ca nu cumva să zică oamenii că „și părintele e pocăit.“ Să fie cu toată asprimea în combaterea sectei ca atare, ca ereză, ca desbinare de biserica lui Hristos!

*

Acestea am ținut să expun cu privire la lupta, ce ne preocupă. Sigur vor fi multe de spus încă, sunt preoți, cari pe baza experiențelor mai bogate ne-ar putea spune lucruri și mai interesante. Ar fi bine, să le publice, ca să se poată valoriza spre binele obștesc.

Dr. NICULAE BRÎNZEU.

Note mici asupra cultului divin.

— Scrisoare. —

(I)

Scumpul meu prietin, terminând chestiunea despre pregătirea remotă a preotului la celebrarea sf. Liturghii, îmi împlinesc promisiunea privitoare la executarea diferitelor acte, pe cari le săvârșește preotul și cari la aparență sunt mici și

1) Catehizația la noi: o chestie foarte interesantă. Mult s'a scris despre ea, mult ne-am tânguît și am mai avea încă ce. Când întâlnindu-te cu intelectualii noștri auzi și dela unul și dela altul, că lui nu i-s'a propus religia, că el și pe a VIII-a cl. gimn. a învățat Istoria biblică (ed. populară) într'un oraș, unde sigur se află paroh ori protopop foarte binemeritat, când școli elementare cu 50—60 copii gr.-cat. stau fără catehizație, atunci nu poți să nu te plângi.

aproape neînsemnate, în realitate însă sunt părțile, din cari se compune edificiul măreț al sf. Liturghii, izvorului nesecat de energii, de puteri morale și de mulțumire și fericire sufletească. Fac aceasta, pentru că unii frați preoți, la celebrarea sf. Liturghii, urmează practice, ce nu sunt în conformitate nici cu rubricile din liturghier, nici cu practicele bisericelor noastre catedrale, cum îți scriam și altă dată. Și o fac pentru cei de bunăvoință, cari nu știu, ori n'au reflectat peste tot și nu pentru acei puțini, cari știu, dar nu vreau să observe prescrierile tipiconale și datinile corecte.

Din astfel de iregularități urmează indiferentism și răceală religioasă, ce deplânge mult biserica, fiindcă ea a introdus și stabilit anumite ceremonii, ca, prin uniformă și corectă lor executare, cultul divin să câștige în maiestate și în puterea de a ridică mințile și inimile credincioșilor la Dumnezeu și a stârni și întări pietatea și moralitatea acelora. Aceasta o exprimă și Consiliul prov. III. în Tit. III. c. I. p. 2., dispunând în chipul următor: „Sfințenia sacrificiului liturgic pretinde, ca preoții, cari îl îndeplinesc, să cunoască deplin toate ceremoniile, ca *îndeplinindu-le cu exactitate și pietate, să edifice și pe credincioși*“

Iubite, cum ști, cum înveți și, consecvent fiind, însuți și practizezi, preotul, care își înțelege și prețuiește chemarea, se pregătește pentru celebrarea sf. Liturghii nu numai prin năzuințe continue și serioase spre perfecționare, ci își pregătește sufletul și mai deaproape spre săvârșirea acestei Taine mari.

Înainte însă de a scrie despre pregătirea proximă, țin se amintesc ceva despre fumatul dinainte de sf. Liturghie și despre îmbrăcămintea preoțească.

După părerea generală fumatul înainte de celebrarea sfintei Liturghii nu-i păcat de moarte, ci e o necuviință față de preasfântul Trup al Domnului Isus și o sminteală pentru credincioșii buni, cari, după ce au fumat, nu primesc nici anaforă, decum sf. Cuminecătură. De altcum nu cred, să fi văzut vreodată un preot bun, fumând înainte de sf. Liturghie! Reverința față de Trupul real al Domnului și dragostea față de poporul, în mijlocul căruia face apostolie, îi sufoacă pofta. El se reține dela fumat chiar și pentru motivul, că jertfa aceasta i-o pretinde și sinodul din 1869, în can. 9. lit. d. Își jertfește o mică plăcere, fără împlinirea căreia poate fi tare bine, fiindcă e capabil și mai ales vrea să înțeleagă, că nu-i bine, ci rău este omului,

care îndeplinește o lucrare „prin facerea de sminteală“ (Rom. 14, 20), apoi își aduce aminte și de declarația de apostol a sf. Pavel: „dacă mâncarea smintește pe fratele meu, nu voi mânca carne în veci, ca să nu fac sminteală fratelui meu“ (I Cor. 8, 13).

*

Preoții „vor servi sf. Liturghie totdeauna îmbrăcați în reverendă, adecă în veșminte lungi, confoarme statului preoțesc, și curați și pe din afară.“ Astfel grăiește sinodul din 1869 (can. 9. lit. c.), iar Con. prov. I, în Tit. VII. c. VII. al. 2. dispune:... „sinodul strâns obligă pe preoți, că de câteori celebrează sf. Liturghie să fie îmbrăcați în veșmânt talar.“ Legea, iubite, e bună, dacă se ține pentru sentimentul datoriei, și obiective nu-i rău, dacă se observă de frica celorce pretind, fără nici o târguială, să se observe, iar legea, carea nu se ține, demoralizează.

Privitor la îmbrăcămintea clerului avem legi bune și clare. Sinodul din 1700 în canonul 8 statorește, ca pedeapsă, luarea preoției pentru aceia, cari nu vor umblă în haine lungi. Can. 5. din 1725 prescrie:... „hainele încă să fie lungi poțești, adecă-te port să aibă ca acela, cu carele să se cunoască de alți oameni mireni și să se deschilenească.“ Conciliul I, în locul cit. al. 3 și urm. mai prescrie: „In alte afaceri și ocupațiuni (— adecă când nu celebrează sf. Liturghie, nu sunt la Ordinariat, la adunări protopoești, ori la deregătoriile din afară —) preoții se vor folosi și de veșminte preoțești civili, așșderea de culoare neagră, sau obscură, oprite fiind veșmintele scurte de după moda mirenilor și de culoare deschisă.

„Mai încolo se fac atenți, ca și întru purtarea veșmintelor cuvenite statului se urmeze modestia și umilința prescrisă în sfintele canoane.

„Pentru aceea se vor feri a purtă pe veșmintele lor și-noare de altă culoare, ori vesminte luxoase, inele în degete, afară de Episcopi și de alți demnitari, căroră le compet. Iară de altă parte încunjurând necurățenia și neglijința exteriorului, și în asta privință să se năzuească a susține decoarea clericală, aducându-și aminte, că curăția din afară nu fără temei se socotește de semnul purității interne.

„Toți aceia, cari ar face în contra așezămintelor disciplinari, deduse mai sus, vor fi pedepsiți după rigoarea sf. Canoane.“

Motivarea acestor dispoziții ne-o dă pomenitul Conciliu în cuvintele scurte, dar mult cuprinzătoare: „Preoții sunt da-

tori cu reverință a privi darul chemării lor, și a nu se lăpădă nici în portul din afară de starea și dregătoria preoțească.“

Din toate acestea rezultă: 1. că noi preoții suntem datori a ne îmbracă în reverendă, totdeauna de câteori celebrăm sf. Liturghie. Durere însă, sunt unii preoți, cari au probat odată, de două ori etc.— să celebreze fără veșmânt talar, și văzând, că și așa se poate, și-au făcut regulă din neobservarea canoanelor și esecțiuni foarte rari din observarea acelora.

2. Fiecare cleric e dator, ca în cazurile neînșirate în Conc. prov. I. Tit. VII. c. VII. al. 2. se îmbracă haine lungi, de culoare neagră sau obscură, cari să fie o mărturie de modestia, serioșitatea și de obediința lui clericală, și dator e să lapede veșmintele scurte după moda mireană, de culoare deschisă, ori luxoase. Desconsiderarea și călcarea acestor postulate nu fac nici o cinste respectivului preot, fiindcă, prin o așa purtare, dovedește ori că nu-i place sublima misiune preoțească, ori că lucrările lui și locurile, unde umblă, sunt incompatibile cu chemarea lui și nu dorește să se știe, că el e preot. Acela ori se rușinează de preoție, ori de faptele lui. Purtarea aceasta anticanică nu face cinste nici superiorilor respectivului preot, fiindcă ușor se poate presupune, că superiorul ori nu-l face atent, ceace ar fi rău, ori l-a făcut atent, dar n'a fost luat în socotință, ce încă ar fi rău. În cazul prim s'ar părea a fi neglijință, nepăsare, în al doilea lipsă de autoritate.

Invocarea mizeriei, a feliului ocupațiunilor, a purtării altora' ori invocarea gustului soției drept scuze pentru incalcări de lege, nu argumentează nimic alta decât ori neputință și neștiință, ori lipsă de bărbăție. Acestea legitimări sunt tot așa fără valoare și temei, ca și scuzele invocate de un preot, care, purtând mustață și având barba rasă, zicea, că doar vocațiunea și sfințenia nu stau nici în barbă, nici în mustață, uitându-și însă, că cu atât mai puțin se vor putea afla acestea în desconsiderarea legilor.

3. A treia datorință, privitoare la îmbrăcăminte, ce o impun canoanele preoților, este ținerea în curat și în bună orânduială a veșmintelor, fiindcă „curăția din afară, nu fără temei se socotește de semnul purității interne,“ iar ceace se împotrivesc curățeniei face rușine demnității omului și mai ales persoanei preotului. Nimenea nu poate umblă tot în haine nouă. Aceasta ar fi risipă, ar fi lux. Dar nu-i permis să poarte

nici haine murdare și rupte. Aceasta ar fi o mare greșală, o mare neglijință.

Faptul, că preoții noștri din cura animarum sunt aproape toți căsătoriți, e de mare însemnătate în ce privește îngrijirea exteriorului lor. Preutesele inteligente și cu gust dezvoltat pentru ordine și curățenie cercetează amănunțit îmbrăcămintea bărbaților lor și nu-i lasă, să părăsească curtea nici murdari, nici rupți și nici îmbrăcați anticanonice, fiindcă știu prea bine, că lumea, pentru o înfățișare rea și proastă a exteriorului preoților, pe ele le condamnă în locul întâiu.

*

Aici țin potrivit, să mai amintesc, că preotul, care voiește să celebreze, trebuie să-și taie unghiile, fiindcă sub unghiile mari totdeauna e pericol să între vre-o particulă din Trupul Domnului la Frângere și la Comuniune și să se profanează neglijința preotului.

*

Pregătit fiind preotul sufletește și trupește, după ce și-a îngădit adecă sufletul cu darul Domnului, după ce a ridicat zidurile Ierusalimului, vrând să celebreze, întră în biserică cu cucernicie spre a aduce Jertfa cea adevărată. Aici aducându-și aminte de prezența reală, adevărată și substanțială a Împăratului cerurilor, se închină cu umilință. Inchinăciunea aceasta nu e numai facerea semnului sfintei cruci, ci înclinațiunea corpului cel puțin în așa măsură, în așa unghi, cum ne-am plecă înaintea celui mai mare om din lume. A întră preotul în biserică, privind în toate părțile, ori conversând, ori a trece rigid în fața altarului e semn cel puțin de distrațiune culpabilă, dacă nu de indiferentism religios, iar a se plecă preotul mai profund în biserică, înaintea unui Episcop decât înaintea Trupului Dumnului e semn de mare inferioritate sufletească, care supără pe oricare Arhiereu, văzând, că preotul e mai atent față de el, decât față de Arhiereul veșnic, de Hristos Domnul.

Proscomidia. Rubricile din liturghier privitoare la actele, cari se săvârșesc la proscomidie, sunt destul de amănunțite și clare. Totuș și aici sunt unele deosebiri, asupra cărora voiesc să reflectez.

Rânduiala proscomediei ni-se prezintă, ca un serviciu întreg, cu început și deslegare, care ar trebui împlinit cu totul independent de Mânecat și imediat înainte de s. Liturghie. La noi, afară de bisericile catedrale și încă câteva excepțiuni, proscomedierea se face în partea ultimă a Mânecatului, fiindcă, în urma prescrișelor sinodului din 1728, p. 21 și ale celui din 1869, can. 10, serviciul Mânecatului se îndeplinește împreună cu sf. Liturghie, ca nu cumva, împrăștiindu-se poporul, să nu mai împlinească preceptul al doilea bisericesc

Când Mânecatul e separat de sf. Liturghie, preotul liturghisitor, intrând în biserică, se oprește înaintea ușilor împărătești, unde face trei închinăciuni. Iar când e împreună Mânecatul cu sf. Liturghie, preotul *îmbrăcat numai în hainele sale, în timpul când se cântă Luminătoarea*, iese din altar pe ușa de miazănoapte și se oprește înaintea ușilor amintite și face trei închinăciuni, apoi recitează *cu mâinile ridicate* rugăciunile prescise. Ridicarea mânilor are să fie simetrică și plăcută, pentruce nu-i estetic să fie mâinile ridicate peste creștetul capului, ori prea jos, ori prea depărtate, ori prea aproape de cap, la nici o întâmplare să nu fie mai îndărăpt decât capul, dar nici prea înainte, nici să se țină degetele resirate. — Troparele „Preacuratului tău chip...” și „Ceeace ești mai onorată...” se zic tot cu mâinile ridicate, înaintea icoanelor amintite în rubrici, iar rugăciunea: „Doamne trimite...” se recitează înaintea ușilor împărătești, cu capul plecat și mâinile împreunate. Apoi face câte o închinăciune către chori și intră în altar, pe ușa de miazăzi, zicând: „Intra-voiu în casa ta...”

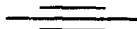
Dacă concelebrează mai mulți, ce e caz mai rar, și nu-i Liturghie pontificală, rugăciunile amintite le recitează înaintea iconostasului numai un preot: pontificantele, ori celce proscomediază, iar ceialalți le rostesc în altar, cu mâinile împreunate.

După acestea preotul săvârșește acțiunile prescise în rubrică și se îmbracă.

Iubite, acum nu mai continuu, voiu face aceasta în viitor, dacă va voi Dumnezeu, căruia să ne rugăm unul pentru altul cu încredere deplină și cu umilință.

devotatul tău prietin

SENIOR.

Un document istoric.

Răsfoind arhivele bunicului meu Grigorie-Vodă, am găsit următoarea scrisoare a lui Andrei Mureșianu:

Prea Înălțate Doamne!

Generoasele sentimente și zelul, care Înălțimea Voastră ați binevoit a arăta pentru înaintarea, bunacreștere și înflorirea morală a națiunii noastre Române, nu numai de când Înalta Pronie Vă încredință guvernul frumoasei Moldove, ci de când ați avut bunătate a păși în cariera politică, îmbrățișând servițiuri în folosul patriei, îmi dau curaj a mă înfățișa prin aceste puține cuvinte la Tronul Înălțimii Voastre și a Vă închină alăturata cârtică, carea încă țintește a răspândi lumină pe orizontul creșterii populare, dând confracților mei din popor o manuducere sigură cătră cele mai solide principii de educațiune, atât în privința spirituală cât și corporală.

Primiți-o dar, Prea Înălțate Doamne, cu aceea bunăvoință cu care Salvatorul Cristu primî filerul din mâna văduvei; ea este un prinos ce-l depuiu pe altarul Patriei, al cărei cap sunteți Înălțimea Voastră, și fiți încredințați, că nu voi încetă a rugă pe cerescul Părinte, ca să Vă susție scumpa vieață întru mulți glorioși ani spre a ne putea bucura cu toți de înțeleptele măsuri ce puneți la cale pentru propășirea Patriei și a întregii noastre națiuni române.

După care îmi iau îndrăzneală a mă însemna cu cea mai profundă reverință.

Al Prea Înălțatei Voastre Măririi

Cel mai umilit fiu

Andrei Mureșianu,
profesor de gimnaziu.

Brașov, ⁸/₂₀ Noemvrie 1849.

În aceasta scrisoare se pot notă mai cu seamă două fapte: 1. strânsa solidaritate ce domnea pe atunci între diferitele ramuri ale Românimii; 2. neobicinuita căldură a expresiei față de un Domnitor încă tânăr, de abia la începutul Domniei Sale, (scrisoare are data 1849), dar cunoscut pentru înflăcărata și desinteresata lui iubire de neam. Arată cât eră de scump Grigorie Ghika naționaliștilor români de pretutindeni.

Domnul, care cel dintâiu s'a făcut, pentru Unirea Principatelor, organul oficial al dorințelor române, inițiatorul României de astăzi, dovedea de altfel mare aplecare cătră Români din Ardeal. Vedeă în Ardeleni, cu

pătrunderea unei minți prevăzătoare, o mare forță culturală, a cărei putere izvorită la Roma și în Apus, eră în stare să înlesnească renașterea Românilor din mările dunărene. Se știe cum chemă la flăși individualitățile ardelenilor mai de căpetenie în privința științei, — ce parte dădă lui Laurian în reorganizarea învățământului românesc în departamentul instrucției publice, creat de el — cu ce zel cumpără și publică manuscrisul Cronicei lui Șincai, etc. etc....

V. I. Ghika.

CRONICĂ.

Programul congresului euharistic internațional din Viena e stabilit deja în liniamente generale. Îl cunoaște lumea întreagă, dar fiindcă nici unul din organele noastre de publicitate nu l-a adus încă în extenso, credem că facem bun serviciu cetitorilor noștri, insistând cevaș mai pe larg asupra lui, cu atât mai vârtos, că el trebuie să servească ca punct de plecare și pentru organizarea secției românești, care — deși târziu — parecă totuș se va face.

În 10 Septembrie n. se va primi delegatul papei, care este denumit deja în persoana cardinalului olandez Van Rossum. Acesta sosind va intra sărbătorește în domul sf. Ștefan, centrul festiv al congresului și locul ședințelor festive. În 11 Sept. a. m. vor fi vizitele oficioase, iar d. a. va fi deschiderea sărbătorească a congresului și prima ședință festivă, în biserica sf. Ștefan. Să se vor săvârși tot acolo anumite servicii de pietate. În 12 Sept. dimineața se va oficia sf. liturghie în toate bisericile, iar în biserica sf. Ștefan va fi liturghie pontificală. Vor fi reprezentate trei rituri: ritul latin, cel grecesc, și cel armean. Fiecare rit își va avea un loc de celebrare deosebit. După aceasta vor urma ședințele diferitelor secțiuni. Secțiunile își vor ține ședințele în localurile și bisericile designate lor. S'a făcut dispoziție pentru vre-o 13 națiuni, ca să-și aibă localurile lor deosebite. Și asta e și de lipsă, luând în considerare, că din Anglia până acum și-au anunțat deja participarea peste 800 persoane, din Belgia peste 500, din Paris peste 300, și tot așa și din alte țări.

Diferitele secțiuni vor debate obiecte din domeniul științei euharistice, precum sunt: serviciul divin, promovarea cultului euharistic, educația euharistică, istoria Euharistiei, apostolia femeilor, apostolatul în orașele mari, reuniunile euharistice, mijloacele auxiliare ale pastorațiunii, nizuința spre unitate în

credință, Euharistia în viața de toate zilele, Euharistia și viitorul bisericii ș. a. Afară de secțiunea germană, va fi secțiunea engleză, franceză, italiană, spaniolă, maghiară, polonă, boemă, slovăcească, croată ș. a. Dar oare secțiune română fi-va? Dela noi atârnă.

În 12 Sept. sara între orele 5 și 7 se va ține a doua ședință festivă în domul sf. Ștefan. În 13 Sept. se va comunica în massă mare tinerimea din toate provinciile austriace, — care va fi luat parte la congres, — precum și o mulțime de credincioși. În grădina palatului Schwarzenberg se vor cuminca vre-o 20,000 de copii, prin mai mulți episcopi și preoți. În colo ordinea de zi e ca și cea din 12 Sept. În 14 Sept. până la amiază se observă programul zilelor anterioare. La amiază se va ține ședința festivă de încheiere a congresului. În 15 Sept. ziua ultimă a congresului, se va ține grandioasa procesiune euharistică formată din toate națiunile, cari au luat parte la congres, și în deosebi, din popoarele monarhiei austro-ungare, — în portul lor național. Procesiunea se va opri la Hofburg, unde se va celebra, într'un loc mai ridicat, o liturghie solemnă și se va da binecuvântarea apostolică.

Acesta e programul marelui congres euharistic, care acum, pentru prima dată, se ține între hotarele monarhiei noastre, cu toate că au fost deja 22 de congrese euharistice internaționale. Congresul va avea să decurgă în cadre foarte largi, și va fi cât se poate de impunător, atât prin serioșitatea obiectului său, cât și prin supremul patronaj al Maiestății Sale, și mai ales prin imensa mulțime de oameni, care tot într'una se anunță la participare, din toate țările, până chiar și din depărtata Americă!

Auzi-vom oare și noi puternicul glas de clopot, care răsbate prin toate țările, chemând lumea la închinarea solemnă a sf. Euharistii? Răspunde-vom oare și noi cu vrednicie acestei chemări? Mai marii noștri au cuvântul! (alp).

*

Bănci sătești. Chestiunea înființării băncilor sătești e de o importanță așa de mare la noi, că merită să se țină într'una la suprafață, să se discute cu viu interes, cu pricepere, cu liniște și deosebit cu iubirea aceea sinceră, ce trebuie nutrită față de cauzele mari ale poporului nostru. Datorința fiecărui inteligent român, a preotului și a laicului pe o formă, este să îmbrățișeze cu toată căldura și să sprijinească sta-

tornic și consecvent orice acțiune, care e chemată, potrivit și în stare de a mântui poporul de ruină materială, de urîta iobăgie a veacului nostru. O astfel de stare deplorabilă, care ar fi egală cu nimicirea poporului nostru, se poate evita numai cu înființarea *cooperativelor economice*, puse pe baze solide și conduse cu înțelepciune, pricepere, cu altruism și deosebit cu multă onestitate și cu mulți scrupuli de cunoștință.

Lucru cunoscut, că țăranul nostru e prea încurcat și încărcat cu datorii personale și ipotecare. Se știe, că mulțimea și mărimea diferitelor contribuții de stat, comitatense, comunale, bisericesti, școlastice etc. apasă în mod foarte simțitor umerii poporului. Experiența ne învață că, pe urma dispozițiilor prea liberale a legii privitoare la ereditate, pământul se dărăburește prea mult; că, împușinându-se numărul vitelor pentru lipsa de nutreț și a pășunilor, pământul nu produce deajuns, neputându-se cultiva bine fără un contingent mai însemnat de vite, dela cari avem puterea și îngrășămintele animalice. Nu-i necunoscut nici faptul, că poporul nostru prea îngrab își însușește obiceiuri domnești și străine în port, în mâncări, beuturi, în fumat etc., că prea mult timp petrece fără lucru și că n'are prilej, ca tot filerul să-l poată depune, fructifică și capitaliză. În chipul acesta poporul ori nu câștigă, ori ce a câștigat cu multă trudă, prădează în mod ușoratic.

Pentru unul, deosebit colaborând mai multe din faptele amintite, țăranul e necesitat ori să vândă ieftin, ce are, ca mai târziu să regrete, ori să recurgă la creditori, de multeori la usurari fără inimă, cari îl momesc și-l întunecă cu calcularea intereselor pe timp scurt și în procente, la aparență, mici. P. ex. îi zice, că nu va fi prea mult să-i dee, pe fiecare săptămână, câte un filer după fiecare coroană. Țăranul se învoiește și se bucură chiar, că a ajuns la un împrumut în condiții atât de favorabile, neînțelegând, sermanul, că el plătește 52%. Aceasta o experiență amar numai atunci, când trebuie să solvească pe mai multe luni, ori chiar pe un an întreg. Dar atunci e prea târziu. Nu poate scăpa nici cu §§-ii legii penale, dacă peste tot știe, ori are curajul să se folosească de ei. Creditorul, usurar săturat de înțelepciunea acestei lumi, a știut să-și ascundă cu atâtea istețime lăcomia, încât în forul extern nu poate fi pedepsit. Tot așa se înșală țăranul și cu colorile frumoase și prețurile mici a mărfurilor slabe, ce i-le îmbie comerciantul, cum și cu vorbele dulci, ori sunetele de vioară,

ce le aude în crâșmă, în locul unde se îngHITE atâta avere, cinste și pace!

Pe urma acestor stări economice nesănătoase, câțiva se îmbogățesc, iar mulțimea, masa poporului ajunge la mizerie, devalvându-i-se valorile personali și reali, chemate să desvoalte normal vieața economică a fiecărui popor. Potopul acesta material, pauperismul și ruina se pot evita numai prin unirea celor mici, prin pășirea lor, cu puteri unite, în lupta pentru apărarea și promovarea intereselor lor materiali. Datorința de a strânge poporul în uniuni, ori reuniuni, ori în însoțiri, în cooperative economice o are inteligența noastră. Și aceasta înfrățire a puterilor economice trebuie să se realizeze cât mai îngrabă, fără amânare, fiindcă slăbirea forțelor economice, la poporul nostru, e cu mult mai mare, de cum cugetă mulți dintre noi. Iar de vom așteptă, ca masa poporului să ajungă a fi incapabilă de credit, atunci va fi prea târziu. Poporul va cădea în sclăvia altora. Numai alții, străini de noi, îl vor putea mântui economiceste, dar mântuirea aceea va fi în favorul acelora și nu pentru întărirea neamului nostru.

Dacă bărbații noștri finanțiali n'ar sprijini și n'ar stă chiar în fruntea unei mândre acțiuni de întărire economică a poporului nostru, ar dovedi 1. că toate vorbele frumoase și însuflețitoare din apelele multe, cari s'au lansat până acum în scopul înființării de societăți pe acții, în cari se spuneă, că înființarea băncii cutare are în vedere binele poporului din ținutul cutare, — toate vorbele acestea ar fi fost neșincere și 2. că nu vreau să înțeleagă, cumcă cooperativele nu sunt dușmanele institutelor de credit și economii, ca societăți pe acții, ci sunt promovătoarele acelora. Căci, dacă chiar în fiecare comună am aveă câte-o cooperativă și fiecare cap de familie ar fi membru aceleia, nici atunci nu le-ar strică nimic băncilor noastre serioase, ci le-ar ajuta. Avizați fiind noi numai la puterile noastre, nici odată nu vom putea dispune, la cooperative, de capitale așa mari, din cari să se poată acoperi tot creditul. Se vor acoperi mai mult creditele mici, pentru cari țaranul nici acum nu aleargă la institute de bani, ci recurge la privați, cari fac apoi adevărată uzurărie. Țaranul împrumută puțin și des și pe lângă interese mari, împrumută sume mici de bani, apoi scânduri, lemne, cereale, beaturi etc. și acestea împrumuturi mici îl cufundă, cum apa ce se scurge pe neobservate, pe mici aperturi, îneacă corăbiile.

Cooperativele sunt cele mai potrivite mijloace pentru promovarea spiritului de crușare, având, fiecare prilej a-și depune micile câștiguri; ele deșteaptă încrederea în propriile puteri, și sentimente de independență economică și de nobilă mândrie; dedau pe oameni la ordine și punctualitate, și le ușurează plățirea intereselor și replățirile, în mici, cât de mici, rate, a capitalelor; îi introduc în afaceri finanțiale și le măresc dexteritățile în comerț și industrie; îi fac mai cutezători în întreprinderi, îi îndeamnă să citească și scrie și așa să-și înmulțească și capitalele intelectuali și cele morale. Cooperativele îi ajută, să ajungă mai ușor și mai ieftin la articlii de consum și de producere, cum și la valorizarea mai favorabilă a propriilor produse. Toate acestea măresc țăranului capacitatea de credit, și înțelepciunea de a ști uza bine creditul, apoi contribuie și la dezvoltarea normală și solidă a institutelor noastre de credit, rămânând în sfera de activitate a acestora creditele mai mari, alimentarea cooperativelor și întreprinderile mai însemnate, în cari cooperativele nu se vor amesteca, ca așa se încunjure desastrul cooperativelor din Bucovina.

Dacă la acestea vom mai adauge, că un bărbat mare în înțelepciune și bogat în sentimentele de dragoste față de poporul nostru, cum este mecenatele Vasile Stroescu, vine să ajute cu mâna largă, cu daruri princiare cooperativele, spunem fără de încunjur, că un eventual indiferentism, ori o poziție dujmănoasă față cu aceasta importantă chestiune ar dovedi ori o nematuritate politică și economică, ori o lăcomie păcătoasă. Aceasta însă, luând în socotință trecutul frumos al bărbaților noștri conducători, nu o putem presupune.

Ceeace credem, e, că în curând conducătorii noștri, ales bărbații de bancă, împreună cu preoții, fără concursul cărora nu se va putea face nimic bun și statornic, și împreună cu învățătorii satelor noastre, vor începe o acțiune conștientă și plină de însuflețire pentru întruparea ideii cooperativelor și la noi, cari avem așa multe și ponderoase motive pentru înființarea lor. (sr.).

*

† **Ion Luca Caragiale.** Abia s'au stâns ultimele ecouri ale serbătorii măestrului Caragiale, care acum vre-o două luni împlineă vrâsta de 60 ani, și iată că numele său este de nou purtat prin toate colțurile locuite de Români. Caragiale a a murit. Vestea morții sale a stârnit cea mai adâncă jale în

sufletele tuturor, cari cunosc opera sa nemuritoare. Noi l-am cunoscut însă și personal, căci a luat parte la serbările „Astrei“ din vara trecută, și astfel e ușor de înțeles, că durerea Blajului e îndoită. Caragiale s'a stâns departe de țara și de neamul său, la Berlin, unde nu știm dacă, afară de soția iubitoare, va mai fi fost cineva, în jurul trupului său rece, care să reprezinte durerea unui neam întreg. Sentimentele ce ni-se impun față de memoria unei figuri literare de talia lui Caragiale, își vor afla de sigur o manifestare pe cât de datorită, pe atât de sinceră în ultimul onor, ce țara și neamul său îi pregătește, cu prilejul înmormântării sale. Dar nu prin aceasta va rămâne amintirea lui. Ceeace va rămâne este opera sa, în care sufletul său mare va trăi în veci, căci ea este o icoană vie a acestuia. Comediile sale, cele mai bune ale literaturii române, unica sa dramă „Năpasta“, precum și celealalte scrieri ale sale, vor stă pururea de strajă în jurul monumentului, ce neamul îi va ridica, vestind lumii, că neîntrecutul stilist și adâncul psiholog, care a fost Caragiale, nu poate să moară.

Pentru sufletul său genial, care a făcut să strălucească numele unui Român și afară de hotarele limbii noastre, plecăm și noi steagul în fața osemintelor aceuia, care a fost prietin și bisericii noastre. (ar).

*

Potop de ape. Mai rar an cu atâtea nonorociri, ca anul acesta! Titanicul a fost nimicit ca un ou, și mai multe sute de oameni, împreună cu avere de mai multe sute de milioane, s'au scoborât în fundul mării; incendii înfiorătoare explozii groaznice, vânturi pustiitoare și potop de ape au stricat, ruinat și nimicit, lăsând pe urma lor, cine ar ști spune, câte lacrimi, suspine, gemete, lipse, golăciune și foamete? Numai simpla cetire a rapoartelor, ce s'au scris despre revărsarea nemai pomenită a apelor în Bănat, a înduișat și cele mai tari inimi, dar realitatea cât va fi de înspăimântătoare?

Noi, cari știm să ne înarmăm ochii minții noastre cu ochianul credinții, vedem în toate acestea, bățile și umilirile celor răi de o parte, de altă parte încercările grele a celor buni. Îi compătimim și pe unii și pe alții și îndemnăm pe fiecare cetitor al nostru, să jertfească dela sine și să colecteze și dela alții milă pentru cei nenorociți, în ajutorul cărora va sări, credem, atât statul, cât și societatea, spre a suplini cât de cât pagubele, cari, abstrăgând dela cele a căilor ferate de stat și

societare locale, apoi abstrăgând dela daunele societăților industriale, se urcă numai în comitatul Caraș-Severin, la suma de 8,609.120 cor.

Toate ajutoarele materiali însă numai așa vor folosi, dacă societatea, și mai ales cei chemați în rândul întâiu preoții, se vor năzuî din toate puterile și cu toate mijloacele, să vindece și ranele sufletești ale poporului din Bănat, care se îneacă nu numai în apă, ci și în păcatele sale. Nu-i vorbă, rele morali sunt pretutindenea, dar atâtea, ca în Bănat, nicăirea. Că sătoriile de probă între persoane nedesvoltate, cari sunt obișnuite aproape în întreg ținutul acela, sunt izvoare înfiorătoare de păcate, de ruină fizică și morală. Acestea trebuie înfundate. Altcum toate înzădar. Tirănia poftelor trupești asupra sufletelor va aduce nefericiri după nefericiri și stângerea poporului. Corneliu Nepos scrie, că Dionisiu II., tiranul din Syracusa, a prins pe Dion și l-a încarcerat. Pe femeia lui Dion a constrâns-o să se mărite, iar pe fiul aceluia l-a lăsat, să trăndăvească, să-și petreacă cu muieri stricate și cu beutură. În felul acesta a nimicit credința conjugală a femeii și libertatea sufletescă a fiului.

Dion a scăpat din cătuși și din temniță, și-a redobândit tronul, dar pe fiul său nu l-a putut mântui de lanțurile sclăviei morali, în cari l-a aruncat Dionisiu. Nefericitul odată s'a furiașat dintre servitorii, cari îl păziau, ca să nu mai recadă în păcate și s'a aruncat, de pe vârful casei regești, în Abiz, unde a și murit. Aceasta istorie tragică se repetează și în vieța popoarelor, cari devin sclave păcatelor.

În fața loviturilor, ce ni-le trimite Dumnezeu, să ne umilim și să ne pocăim; să ajutăm pe cei nenorociți, dar nu numai în privința materială, ci și în cea sufletescă. (sr).

Cărți și reviste.

Pe terenul literaturii noastre omiletice, în timpul din urmă se poate observa o mișcare foarte îmbucurătoare. »Păstorul Sufletesc« din Șimleu, căruia fără îndoială îi revine partea leului din meritul acestei mișcări, aduce lunar predici, cele mai multe originale, și unele foarte bune, pentru toate Dumineciile și Sărbătorile de peste an. Mai anii trecuți pâr. protopop Genț dela Orade a tipărit 2 volume de traduceri destul de bune, din Mas-

silon, iar la începutul acestui an a pornit pâr. canonic Pop seria fasciculelor sale, de cari ne vom ocupa tot într'un alt număr al revistei, Zilele acestea a apărut apoi o colecție de predici, scrise în 1812—3, de fostul prepozit al capitlului bobian, Teodor Papp, și pe cum suntem informați, nu peste mult vor vedea lumina zilei și predicile în contra pocăișilor ale pâr. Dr. Nicolae Brînzău din Vulcan.

Mișcarea aceasta ne bucură din două puncte de vedere. Întâiu, pentru că credem a nu greși dacă găsim, că ea e semnul unui mai viu interes al preoșimii noastre pentru literatura teologică, care în primul rând trebuie s'o intereseze. Iar în locul al doilea ne bucurăm, pentru că în mișcarea aceasta întrezărim o mai conștientă vieață a bisericii noastre.

Învățăturile de pocăință ale lui *Teodor Papp*, cari e bine că s'au scos de sub vâul uitării, cel puțin acum după 100 de ani, sunt aranjate sub tipar de pâr. profesor Ștefan Roșianu, care în fruntea cărții dă și o schiță biografică a autorului. Volumul de 163 pagini, ce se vinde cu prețul de cor. 1'90 (franco), cuprinde în partea întâe meditații pentru cler, despre statul preoșiei, iar în partea a doua ne dă 9 predici de pocăință, cari sunt foarte potrivite pentru o serie de cuvântări în postul mare. Aceste, împreună cu cele 6 meditații, cari le premerg, vor contribui, credem, în mare măsură, la întărirea curentului, ce tinde să șteargă de pe numele bisericii noastre rușinea, că în mare parte încă tot suntem o biserică, a cărei amvoane sunt mute. Pâr. editor, osteneala și cheltuiala avută cu tipărirea învățăturilor de pocăință, să i-se recompenseze cel puțin prin aceasta.

Pâr. Roșianu ne-a dat o carte bună. Regretăm singur aceea, că s'a legat prea strâns de multele forme neuzitate azi ale textului original, un lucru, care nu găsim, că ar avea senz într'o carte de predici, care nu este un monument de limbă, mai ales dacă are abia vechimea alor 100 de ani. Dar și cu aceste se împrietinește cetitorul cu destulă ușurință. (ar).

*

În legătură cu cele ce-am scris în Nr. 9 al acestei reviste, referitor la drama dlui Iorga: »Un Domn pribeag«, care a început și continuă să apară în »*Neamul românesc literar*«, d. Iorga în Nr. 16—17 al aceleiaș reviste scrie această notiță:

»Cultura Crestină a descoperit, că »Un Domn pribeag«, drama ce am început să public în »*Neamul românesc literar*«, e o lucrare tendențioasă, deci fără valoare.

Adecă eu aș fi scris-o ca să combat catolicismul.

Nu, dragă domnule „ar!”, nu de aceia. Ci ca să arăt ce poate suferi între străini un biet copil. Iar d-ta, care, împotriva adevărului istoric, rupi o lanță pentru odioșii Iezuiți, cari l-au omorât prin îngustimea și tirănia învățământului lor fanatic, — ești desigur catolic, dar ajungi a nu mai fi român!

Ce urată boală, Doamne, și fanaticismul!»

Am reprodus în întregime această notiță a dlui Iorga, ca și cetitorii noștri, cari nu pot avea revista pomenită, să vadă cât mai limpede în aceasta afacere, peste care, fără să-i atribuim o importanță deosebită, nu putem trece simplu la ordinea zilei.

Și iată pentru ce!

Cum apare din notița reprodusă, d. Iorga susține acum și în proză, ceea ce spusese mai înainte în poezie, — unde fantazia e mai la largul ei! — că Ștefan, fiul de Domn român »a fost omorât prin îngustimea și tirănia învățământului fanatic« a Iezuiților.

Ei bine, față cu această învinuire, ce se aduce nu unui singur colegiu, ci întregului ord al Iezuiților. și încă din partea dlui Iorga, care o face în numele »adevărului istoric«, nu putem, să nu spunem din nou ceea ce credem, — cu tot rizicul de a fi din nou compătimiți pentru »urâta boală«, de care suferim: fanaticismul. Împotriva »adevărului istoric«, stabilit de d. Iorga, noi știm adecă, că învățământul Iezuiților nu e fanatic, decât poate în înțelesul bun (dacă peste tot îl mai are!) al cuvântului, dar nu e nici îngust. nici tiran. Și, ca un corolar al acestor cunoștințe (nu credințe!), mai știm și aceea, că »bietul copil,« nu a fost omorât prin acest învățământ, și anume din simplul motiv, că nu a putut fi omorât.

D. Iorga crede, că Iezuiții sunt o grupă de fanatici, cari prin »îngustimea și tirănia învățământului lor« se deosebesc de învățământul bisericii catolice. Noi știm, că lucrul stă altfel. Învățământul Iezuiților este perfect identic cu învățământul bisericii catolice, și ceea ce face, ca grupa lor »fanatică«, să fie iezuită, este constituțiunea internă a ordului lor, așa după cum este ea depusă în »Institutum Societatis Iesu«, care a apărut mai întâiu în Praga la 1757, iar mai nou, începând cu anul 1869, în Roma. Oricine se interesează de acest lucru, poate să cunoască deci limpede adevărul privitor la Iezuiți, care, ce-i drept, pare a se opune »adevărului istoric« a dlui Iorga. Iar dacă învățământul Iezuiților este într-o toată identic cu temeiurile de credință și

morală pe cari se sprijinește credința dumnezească a creștinismului catolic, care în deplin acord cu cel ortodox, are porunca »să nu ucizi«, ba, mai mult, învață »să iubești pe deaproapele tău ca însuși pe tine«, e limpede pentru oricine, că învățământul Iezuiților, fie ei chiar și din Innsbruck, n'a putut să omoară pe »Domnul pribeag.«

E adevărat, că ordul Iezuiților în cei 41 ani (dela 1773 până la 1814), cât a fost suprimat, s'a conservat chiar în Rusia ortodoxă, dar acest fapt, credem, nu îndreptățește încă pe nune, să identifice fanatismul îngust, și dacă vreți, tiranic al bisericii ortodoxe, cu învățământul Iezuiților catolici. Ori da!? —

Dacă prin aceste șire, cari rup a doua lanță pentru odioșii Iezuiți, după credința dlui Iorga, vom fi ajuns și mai puțin Român, îl rugăm să creadă și aceea, că prin drama »Domnul pribeag«, istoricul ortodox Iorga nu va ajunge nici istoric, nici ortodox mai mare. (ar).

*

Ne-a surprins mult un articol al »*Revistei Teologice*« dela Sibiu nr. 9 de 1 Maiu a. c. intitulat: »Avem noi lipsă de sfinții noi ai bisericii apusene?«, iscălit Gh. Comșa, în care ni-se dau lecții aspre, unor »băieți căzuți în mrejele« întinse de »machi-națiunile educației papiste«, că am îndrăznit să admirăm viețile sfinților catolici și să fim de părerea, că ar fi bine să se facă posibilă lectura lor și publicului românesc. Vom reveni asupra acestui articol, scris într'un ton ce plutește foarte sus, nu pentru că ne-ar fi zguduit din credințele noastre, ci pentru că, atingând o chestie principiară, am dorî să o vedem limpezită înaintea tuturor.

Deocamdată asigurăm pe dl Comșa, că în articolul său am admirat totala necunoștință de cauza, în care se face măestru. Se va fi gândit poate la nou nouțul sfânt ortodox, la bietul Ioan cel nou, de s'a supărat așa rău pe sfinții »papistași«. — A crezut, că batjocorind se poate dovedi ceva. Nu. Noi nu-i împărtășim părerea, căci suntem pe deplin convingși 1. că nu e rușine să iei pildă bună, de ori unde ai primi-o, fie chiar dela urgisiții »papistași«; 2. că asupra sufletului omenesc lucră cu mai multă tărie vieța unui erou trăit deodată, ori aproape de-odată cu el, decât a unuia, care s'a stins de mult (simțim mai vie umbra lui Napoleon decât amintirea lui Hannibal), și că cea mai solemnă sfidare pentru acei cari spun, că acum nu mai sunt minuni, nu mai există sfinți (să ne spună »R. T.« dacă sunt mulți, cari zic așa), este tocmai vieța sfinților de astăzi; 3. că noi

n'am chiar aveã dreptul de-a pune zãgaz Spiritului Sfânt, sã nu înalțe la cinstea altarelor pe unul cu un nume mai greu de spus pe românește, cum i-ar plăcea dlui Comșa; 4. cu atât mai vãrtos, cã Mineiul ne este plin de nume absolut imposibile graiului nostru, doar cum poate zice dl Comșa »sfântã Nonna« așa va zice și »sfânta Gemma« și cum se roagã sfintei Ninfodora, se poate rugã și sfintei Terezia, iar dacã nu-i place de »Hofbauer« îi va plăcea de »Clemente«, cãci așa îl chiamã bisericește. 5. Și apoi trebuieã sã fim cruțați de a ni-se pune în în cârcã pãreri ce n'am avut: noi nu vrem eliminarea sfinților vechi din cãrțile noastre, nici a cãrților ce cuprind vieța lor din mâinile alor noștri; singura noastrã dorire, ce sperãm, cã se va și izbândi — este ca sã deschidem înaintea credincioșilor noștri, și și aceasta nu în cãrțile rituale și comoara aceasta de vieți de sfinți, cari au trãit mai aproape de noi, cãci vor învãțã cu mult mai mult din ele, decãt din Alexandria lui Alexandru Machedon, din minunile lui Sisoe și din Epistolie. 6. Cel puțin de aceasta suntem convinși, cã dacã am fi avut deja în românește vre-o câteva vieți de-a sfinților mai noi, i-ar fi scutit articolistul nostru de-ai porecli sfinți »canonizați cu multã cheltuialã«; și 7. ar vedea și o seamã de oameni, cã papiștii aceia nu sunt apoi tocmai așa de grozavi, cum îi țin unii, cari nu-i cunosc și le este și teamã sã-i cunoascã.

Dar mai multe de altãdatã. (Dr. Ioan Coltor).

*

Cãrți intrate la redacție.

Teodor Papp, Înviãturi de pocãință. Tipãrite acum întâia datã dupã manuscrisul original din 1812 și 1813. Editor: Ștefan Roșianu. Blaj, 1912. Prețul 1'90 cor. franco.

Dr. Petru Hetcou, Poezia popularã din Bihor. Beiuș, 1912.

Dr. Poruțiu Péter, Egyházi adok behájtásáról. Retipãrire din „Erdélyrészi jógi közlöny“. Cluj, 1912.

Anuarul XXVIII. al institutului pedagogic-teologic al arhidiecezei ortod. romãne transilvane pe anul școlar 1911/12, publicat de Dr. Eusebiu R. Roșca. Sibiu, 1912.

TELEFON.

Numărul proximo al revistei noastre apare în 10 Septembrie.

P. Viena. Da, avem și noi cunoștință despre aceea, că Arhieriei noștri dela Orade și Gherla, în prospectul, ce secția maghiară a publicat în legătură cu congresul euharistic din Viena, figurează ca patroni ai acelei secții, cu toată între aceia, cari organizează, în mod activ, aceea secție, cum e și firesc, dintre Români nu e nici unul. Noi credem însă, că au fost înșirați între patronii secției maghiare, fără să fi fost mult întrebați, și într'o vreme, când nu se agită încă organizarea unei secții românești deosebite. Tocmai de aceea nu ne indoim nici un moment, că Prea Sfințiile lor își vor ține de cea mai sf. datorință a figură nu numai ca patroni, ci ca adevărați conducători și în fruntea secției românești, asupra organizării căreia se discută așa de mult în timpul din urmă.

M. Brașov. Nu credem, că d. Dr. V. Moldovan, ar fi voit să nege dumnezeirea lui Hristos, când în articolul său din Nr. 125 al „Gazetei Transilvaniei“, intitulat „Contele Ștefan Tisza,“ spune, că „Tisza poate deveni... un mare întemeietor de religii“. D. Moldovan, când a scris aceste vorbe; credem a nu greși, dacă zicem, că se va fi gândit la Mohamed, Luter ș. a., nu însă și la Hristos, dar admitem și noi, că cuvintele d-sale aruncate fără destulă grijă, admit și înțelesul, pe care li-l dați D-voastră. Să nu uităm însă, că în zilele noastre se tipăresc foarte multe vorbe aruncate iac' așa, așa de multe, încât nici pe acele, cari într'adevăr merită, nu ajungem să le putem încreștă după cuviință.

V. I. Gh. București. Pentru cele trimise, și mai ales pentru cele promise, Vă mulțumim din inimă.

S. H. Cicud. Cărbuni pentru cădelniță se pot procura și dela firma „Oberbauer A. Utoda“, Budapesta IV. Váci-ut nr. 41. Se trimit în pachete. O bucată e de ajuns în decursul alor 4 sf. Liturghii.

S U M A R U L :

Dr. Alexandru Rusu: Un alt congres. — **Alexandru Pop:** Congresul euharistic din Viena. — **Dr. Nicolae Brinzeu:** Lupta noastră împotriva pocăinților. — **Senior:** Note mici asupra cultului divin. — **V. I. Ghika:** Un document istoric. — **Cronică:** Programul congresului euharistic (alp); Bănci sătești (sr.); † Ion Luca Caragiale (ar); Potop de ape (sr). **Cărți și reviste:** Teodor Papp: Învățături de pocăință (ar); »Neamul românesc literar« (ar); »Revista Teologică« (Dr. Ioan Coltor); Cărți intrate la redacție. — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.